

Про соціальний захист працівників митних органів

Державна служба в митних органах почесна і відповідальна, але й небезпечна для життя та здоров'я митників. Навіть за відсутності прямих збройних конфліктів серед працівників митних органів бувають загиблі й поранені. В умовах загострення криміногенної ситуації на кордонах України зростає кількість випадків фізичної розправи над митниками.

Професійний ризик, із яким постійно стикаються працівники митних органів при виконанні службових обов'язків по запровадженню митного контролю, вимагає надання їм додаткових гарантій соціального захисту. І саме забезпечення таких гарантій покладено на правовий інститут страхування, за допомогою якого держава надає додаткову матеріальну допомогу застрахованій особі або членам її сімей у випадках загибелі, поранення чи інвалідності застрахованого.

У ст.6 Закону України "Про страхування" від 7 березня 1996 р. поряд зі страхуванням деяких категорій державних службовців (суддів, працівників органів внутрішніх справ, прокуратури, державної податкової адміністрації та ін.) державне особисте страхування як його обов'язковий вид передбачено і для працівників митних органів [1]. Стаття 163 Митного кодексу України також передбачає обов'язковість державного страхування працівників митних органів.

Підстави й порядок сплати страхової суми працівникам митних органів передбачені Положенням про порядок і умови державного особистого страхування працівників митних органів, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 1992 р. № 487 [2].

Аналізуючи чинне законодавство, ми бачимо, що виплата страхових сум працівникам митних органів або членам їх сімей при загибелі, пораненні чи захворюванні здійснюється за двох обставин:

а) у разі загибелі при виконанні службових обов'язків, пов'язаних з безпосередньою участю в здійсненні митного контролю чи боротьбі зі злочинністю;

б) у разі каліцтва, заподіяного працівникові митного органу при виконанні службових обов'язків, а також інвалідності, що настала в період проходження служби.

Розміри виплачуваних сум у цих двох випадках теж різні. Так, у разі загибелі або смерті працівника митного органу, що сталася при виконанні або у зв'язку з виконанням ним своїх службових обов'язків, його спадкоємцям виплачується страхова сума в розмірі, визначеному шляхом ділення десятирічного грошового утримання застрахованого за останньою посадою (посадами) на мінімальну заробітну плату на день страхової події і множення одержаного результату на мінімальну заробітну плату на день подачі заяви на виплату страхової суми.

Загибель чи поранення працівника митних органів вважається таким, що настали при виконанні ним службових обов'язків, безпосередньо пов'язано з участю в забезпеченні митного контролю чи в боротьбі зі злочинністю, якщо вони мали місце за таких обставин:

- при виконанні службового обов'язку по захисту економічного інтересу України;

- при нападі на працівника митного органу, який перебуває поза службою, з метою помсти за законні дії, що були пов'язані з припиненням правопорушення, затриманням чи викриттям правопорушника в період служби;

- при таких безпосередніх діях правопорушення (контрабанда), як напад, опір, захоплення працівника митних органів як заручника, а також при переслідуванні й затриманні правопорушника (злочинця), припиненні порушення останнім митних правил;

- у разі втрати застрахованим працівником митних органів працездатності в результаті поранення (контузії, травми або каліцтва), захворювання, що сталось при виконанні або у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків у розмірі, що залежить від ступеня втрати працездатності, при встановленні інвалідності.

А згідно з Порядком та умовами державного обов'язкового особистого страхування службових осіб контрольно-ревізійної служби в Україні від 5 липня 1993 р. страхова сума при пораненні ревізора (без визначення інвалідності) встановлена в розмірі "від п'ятимісячного грошового утримання" [3]. Положення ж про обов'язкове державне страхування посадових осіб Державного комітету України по стандартизації, методології та

сертифікації від 12 лютого 1996 р. передбачає, що у випадку поранення цим категоріям осіб сплачуються грошові утримання в розмірі "від однорічного до п'ятирічного грошового утримання".

Такий погляд законодавця на цю проблему не може не викликати подиву, тому виникає питання: які ж категорії службовців отримують більше ушкоджень і поранень – працівники контрольно-ревізійного апарату чи працівники митної служби?

Адже за виконуваними функціональними обов'язками державні службовці належать до кабінетних працівників і основна їх робота пов'язана з документацією, тоді як робота більшості працівників полягає у безпосередній боротьбі зі злочинними елементами у сфері охорони митного правопорядку. До того ж щорічно гине й отримує поранення набагато більше митників, аніж працівників зазначених органів. Може скластися враження, що на сплату належних страхових виплат держава вирішила заощадити на працівниках митниці.

Також "дискримінаційний" підхід зберігається і при встановленні працівникові митного органу інвалідності. Судить самі. У разі встановлення застрахованому інвалідності, що настала в період проходження служби, однак, не пізніше як через три місяці після звільнення цього строку, але внаслідок захворювання чи нещасного випадку, що мали місце при виконанні службових обов'язків, страхове відшкодування сплачується:

- інвалідові I групи – у розмірі п'ятирічного грошового утримання;

- інвалідові II групи – у розмірі чотирирічного грошового утримання;

- інвалідові III групи – у розмірі трирічного грошового утримання.

Водночас при встановленні інвалідності працівникові відомчої та сільської пожежної охорони йому сплачується при інвалідності I групи – грошове утримання за десять років; II групи – за дев'ять років; III групи – за сім років [4]. У той же час правила обов'язкового страхування працівників лісової охорони передбачають, що при настанні інвалідності I групи застрахованому виплачується грошове утримання за вісім років, II групи – за сім років, III групи – за шість років [5].

Як бачимо, ситуація, яка склалася при виплаті працівникам митних органів та членам їх сімей страхових сум у разі отримання поранення, встановлення інвалідності порівняно з

іншими державними службовцями викликає здивування. Ось чому ми поділяємо думку, яка вже висловлювалася в юридичній літературі щодо встановлення уніфікованого розміру страхової суми на випадок поранення чи інвалідності осіб, які підлягають державному обов'язковому особистому страхуванню, і окремо визначення уніфікованого розміру страхової суми для працівників всіх державних органів, які отримали поранення чи інвалідність при виконанні ними своїх службових обов'язків, пов'язаних із безпосередньою участю в охороні інтересів держави і суспільства. Розмір одноразової допомоги, з нашої точки зору, при отриманні поранення повинен встановлюватися в розмірі від однорічного до п'ятирічного грошового утримання за останньою посадою. При встановленні ж інвалідності ці розміри мають бути збільшені з урахуванням певної кратності. Таким чином, ми вважаємо, що справедлива й уніфікована система державного обов'язкового особистого страхування працівників митних органів дозволить належним чином реалізувати їх конституційне право на соціальне забезпечення.

Назване забезпечення може бути реалізовано у вигляді надання працівникам митних органів низки пільг, якими вони мають право користуватися: при отриманні житла, встановленні квартирних телефонів, влаштуванні дітей у дошкільні заклади, вирішенні інших питань соціально-побутового характеру в порядку, передбаченому законодавством України. Фактично встановлені пільги пов'язані з відносинами, що регулюються цивільним і трудовим законодавством. На жаль, нині відповідно до ст. 58 Закону України "Про Державний бюджет на 2001 рік" дія певних пільг для працівників митних органів призупинена. Необхідно зазначити, що, по - перше, це суперечить Конституції України та Митному кодексу України, по-друге, негативно впливає на стан соціальної захищеності працівників митних органів.

Під час несення служби цими працівниками їх соціальний захист відбувається шляхом застосування норм трудового законодавства. Для них встановлюється 41-годинний робочий тиждень, але в необхідних випадках атестовані посадові особи несуть службу понад передбачену тривалість робочого часу, а також у вихідні та святкові дні.

Правовий і соціальний захист працівників митних органів через їх належність до особливого виду державної служби має низку

обмежень, закріплених у відповідних законодавчих і нормативних актах.

Звідси випливає, що такий захист, інакше кажучи, комплекс пільг і переваг для працівників митних органів та членів їх сімей, закріплений у законодавстві, повинен компенсувати не тільки важкі умови праці, а й обмеження, законодавчо встановлені для них, і довести до рівня вираженого співвідношення прав та обов'язків, які мають інші категорії державних службовців.

За допомогою державного регулювання співвідношення прав і пільг митних працівників може підтримуватися їх сумарна рівноправність порівняно з іншими категоріями громадян. Фактична рівність досягається шляхом суспільного визнання певних розбіжностей між людьми, обумовлених об'єктивними причинами, та надання додаткових прав, пільг і переваг, що дозволяють конкретизувати службово-трудоий захист працівників митних органів.

Вважаємо, що саме цей комплекс науково обґрунтованих пропозицій щодо захисту працівників митних органів дозволить певною мірою заповнити прогалини в теорії і практиці організаційно-кадрової сфери управління митною справою.

Крім цього, соціальну захищеність працівників митних органів можна розглядати не тільки як забезпечення матеріальними благами, а й як реальну можливість для освіти, підвищення їх професійного й культурного рівня, задоволення духовних та інших потреб.

Список літератури: 1. Відомості Верховної Ради України.-1996.-№ 18.-Ст.78. 2. ЗП України.-1992.-№2.-Ст.227; 1994.- №10.- Ст.248; 1995.- № 6.- Ст. 146. 3. ЗП України.- 1993.- № 11.- Ст.253. 4. Положення про порядок і умови обов'язкового особистого страхування працівників відомчої та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних команд /Затв. пост. КМУ від 3 квітня 1995 р. № 232 //ЗП України. - 1995.- № 6.- Ст.159. 5. Порядок на умови обов'язкового державного страхування працівників державної лісової охорони /Затв. пост. КМУ від 31 липня 1995 р. № 589 //Бюл. законодавства і юрид. практики України.-1997.- № 4. -С.141-142.

Надійшла до редакції 04. 01. 2001 р.